

מי שברך ...

The practice of the Jewish community contributing financial support to maintain communal institutions has been a part of Jewish tradition since the time that משה רבינו collected funds and material needed in the construction of the משכן. It continued with the collection of the מחצית השקל to maintain the upkeep and to cover the expenses of the בית המקדש. Evidence that this tradition continued with the establishment of the בית כנסת is found in Jewish liturgy. In the case of the בית כנסת, it is evident that money collected in the בית כנסת was used not only for maintenance of the בית כנסת but for general charitable purposes as well. To encourage such contributions, חז"ל composed a liturgical form now known by its first two words: the מי שברך. In its earliest form, the מי שברך was recited only as a communal prayer:

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר שני וחמישי-וגולל ספר תורה ובגללו אומר: יהי רצון מלפני השמים לרחם את בית חיינו ולהשיב שכינתו לתוכו במהרה בימינו. ואמרו אמן. יהי רצון מלפני השמים. לרחם על פליטתנו. ולעצור את המגפה ואת המשחית מעלינו. ומעל עמו ישראל ואמרו אמן. יהי רצון מלפני השמים, לקיים לנו את כל חכמי ישראל, הם ובניהם ותלמידיהם בישראל. בכל מקומות מושבותיהם, ואמרו אמן. יהי רצון מלפני השמים שנשמע ונתבשר בשורות טובות מארבע כנפות הארץ ואמרו אמן. ומברך: מי שברך אברהם יצחק ויעקב אבותינו. הוא יברך את אחינו ואחיותינו בני ישראל הבאים בכנסיות לתפלה ולצדקה. הקב"ה ישמע בקול תפלתם ויעשה חפצם וימלא משאלותם בטוב. ואמרו אמן.

אחינו ישראל ואנוסי ישראל הנתונים בשביה ובצרה. המקום ברוך הוא ירחם אותם. ויושיעם בעבור שמו הגדול. ויוציאם מצרה לרוחה ומאפילה לאורה. ואמרו אמן.

The prayer presented by רב עמרם גאון was recited on Mondays and Thursdays. The following form of מי שברך was composed later to be recited on שבת after יקום פורקן:

מחזור ויטרי סימן קצ"ב-מי שברך אברהם ויצחק וישראל אבותינו וחסידים הראשונים הוא יברך כל קהילות הקדש ואת כל הקהל הזה. הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם וכל אשר להם. מי שתקנו בתי כניסיות לתפילה ומי שבאים לתוכו להתפלל ומי שנותנין נר למאור ויין לקידוש והבדלה ופת לאורחים וצדקה לעניים. ומי שמכניסין אורחים בתוך ביתם, וכל אותם שעוסקין בצורכי ציבורם הקדוש ברוך הוא ישלם שכרם ויסיר מהן כל מחלה וירפא כל גופותם ויסלח כל עוונותם ויברך עובדי ידיהוה בכל זמן ועידן ונאמר אמן.

A more individualized form of מי שברך prayer may have been composed as a result of the synagogue expanding its program of charitable giving:

פרוש התפלות והברכות לרבנו יהודה בר יקר-קריאת התורה-עמ' עח'-ומנהגים בכמה מקומות שהקורין נודרים כל אחד ואחד אחר קריאתו. ובמקומות יש שהחזן הולך לכל אחד שיושב אחר קריאת תורה ונודרין והחזן מכריז הנדר מכל אחד. ומנהגות אלו של נדרים על ידי הכרזת החזן

מצינו בויקרא רבה (קהלת ה', ה') ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה הוא, בשוגג נדרתי ולא אתן כלום. למה יקצוף הא-להים על קולך, על אותה הקול שהיה החזן מברך אותך.

Translation: It is the practice in some places that each of those called to read from the Torah promises a donation after their Aliya. In other places, it is the practice that after the Torah reading has been completed, the Gabbai approaches each person who is seated and each promises to make a contribution and the Gabbai announces each promise. A basis for having the Gabbai announce promises of donations is found in Va'Yikra Rabbah¹ on the verse: do not say before the angel that it was done in error. This means: do not say that the promise to donate was done in error. The verse continues: why cause G-d to become angry because of your words. This means that G-d becomes angry when you at first promise and accept a blessing bestowed upon you by the Gabbai and then you say that the promise was made in error.

One of the earliest references to an individualized form of **מי שברך** prayer that was recited on **שבת** is found in the **ספר אור זרוע**². The practice was not without Halachic challenges. Notice further who was the intended beneficiary of the donation:

ספר אור זרוע ח"ב - הלכות שבת סימן נ'-מה שנוהג שליח ציבור כשקורא בשבת בספר תורה ופעמים מברך את הקורא בתורה ואומר מי שבירך אברהם יצחק יעקב הוא יברך את פלוני שיתן נדר לכבוד התורה, היה מורי אבי זצ"ל תמיה על המנהג דתנן פ' משילין, ואילו הן משום מצוה לא מקדישין לא מעריכין ולא מחרימין כו' ואמרי' בגמרא מאי טעמא? גזירה משום מקה וממכר. ומאי שנא נודר נדר לחזן מהמקדיש? השתא לידור לגבוה אסור, כל שכן להדיומ!

Translation: The practice of the Gabbai who during the course of calling people to read from the Torah occasionally bestows a blessing upon those called by saying: Mi Sh'Bairach Avrohom, Yitzchok and Yaakov should bestow a blessing upon A who has promised to donate money in honor of the Torah, was surprising to my father, of blessed memory. He was troubled by what he had learned in the Gemara, that on Shabbos even if done for purpose of a mitzvah, it is inappropriate to dedicate an item to the Beis Hamikdash. The Gemara asked: Why not? The Gemara answered: out of concern that such an act not be viewed as permission to perform business transactions on Shabbos. Is there a difference between promising a donation to the Gabbai and dedicating an item to the Temple? If making a donation to an institution like the Beis Hamikdash that had greater Kedushah than a synagogue was prohibited on Shabbos, then certainly promising a donation to the Gabbai³ should be prohibited!

ובשלמא היכא ששליח ציבור עני היה נראה קצת להתיר דדמי לההוא דכתובות ודפ' שואל דאר"א פוסקין צדקה לעניים בשבת, מיהו אפילו לשליח ציבור עני לא מסתבר דשרי לידור לו די"ל דההוא דר"א מיירי בצדקה שצריכין לה היום דהוי צורך היום ודמי לחובות שקבוע להם זמן כדאמרי' פ' השואל דאר"ר יוחנן מקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ביו"ט ופריך ומי אר"י הכי והא אר"י הלכה כסתם משנה ותנן לא מקדישין ולא מעריכין כו' ל"ק כאן בחובות שקבוע להם זמן, כאן בחובות שאין קבוע להם זמן אסור הואיל ואפשר להמתין עד למחר לא הוי צורך היום. . .

Translation: Perhaps you might want to justify the donation in a case where the Gabbai was a poor man based on what we learned in Maseches Kesubos, the chapter that begins Sho'Ail, that Rabbi Elazar said that you were permitted to ask for promises of donations on Shabbos to assist poor people. However that would not justify

1. Possibly Koheles Rabbah 5.
2. Rabbi Yitzchak ben Rabbi Moshe of Vienna was born ca. 1180, and died ca. 1250. He was a student of Ra'avyah and other Tosafists in Ashkenaz, and was the teacher of Maharam of Rothenburg and other Tosafists.
3. It appears that at one time, the gift was given to the one who recited the Mi Sh'Beirach. In other words, the Gabbai is being rewarded for bestowing a blessing on the one who was called to the Torah.

להבין את התפלה

promising a donation on Shabbos to a Gabbai who is poor because Rabbi Elazar was involved in a situation where the poor people needed the money that day. A need that must be filled on that day is tantamount to a debt that has a specific due date as we learned that Rabbi Yochanon said that a person can dedicate his Korban Pesach on Shabbos and his Korban Chagiga on Yom Tov. The Gemara asked who said that Rabbi Elazar said that did not Rabbi Elazar say that the Halacha follows the anonymous Mishna which held that one cannot dedicate an item to the Temple on Shabbos. The Gemara answered that we differentiate between the Korban Pesach that had to be brought on a specific day and other gifts made to the Beis Hamikdash that had no due date. Concerning other gifts for the Beis Hamikdash, do not dedicate them on Shabbos. Wait a day and dedicate them on Sunday. Since the gift to the Gabbai is not required on that day, then why not proceed in a similar manner and give the gift to the Gabbai on the day after Shabbos.

מכל מקום נראה בעיני אני המחבר דמנהג של היתר הוא דודאי אם היה אותו שקרא אומר בזה הלשון אני נודר לך אז היה אסור כי זה דומה למקדיש ומעריך אבל הכא שליה ציבור הוא שמברכו, והוא שותק ואינו נודר אפילו כשאומר אותו שקרא לש"צ תברכני מ"מ הואיל שאינו מוציא בזה הלשון אני נודר לך אין כאן איסור, ודמי להא דא"ר יהושע בן קרחה אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב ורבב"ח אמר ר"י הלכה כר"י בן קרחה. וארבב"ח אר"י מ"ט דריב"ק דאמר קרא: ממצוא הפצץ ודבר דבר, דבור אסור הרחוק מותר כמו כן בכאן הואיל שלא אמר לו ואני נודר אין כאן כ"א הרחוק בעלמא ומותר ואינו דומה למקח וממכר ולא למקדיש ומחרים שכשהקדיש והחרים הרי כבר יצא מרשותו מיד ודמי כאלו מכר שהרי גם ליתן מתנה בשבת אסור אבל הכא שלא נדר הרי לא יצא מרשותו כלום ולא מיחזי כמקח וממכר:

Translation: In any event it appears to me, the author, that this practice is a permitted practice. If the person called to the Torah were to say: I hereby promise to give you a donation, it would be prohibited on Shabbos because that would be similar to one who is dedicating an item to the Beis Hamikdash. However in this case, the Gabbai is bestowing a blessing on the one called to the Torah. The one called to the Torah remains silent and does not promise anything. Even if the one called to the Torah had said: bestow a blessing upon me, it would be permitted because the one called to the Torah did not say: I hereby promise to donate to you. In that way, he is not performing a prohibited act on Shabbos. It is similar to what Rabbi Yehoshua son of Korcha said: if a person needs a friend to help him after Shabbos, he should not ask the friend directly on Shabbos but should say: well, we shall see whether you join me in the evening. The Halacha follows the position of Rabbi Yehoshua son of Korcha. What was the basis for the position of Rabbi Yehoshua son of Korcha? The Torah says: (Yeshayahu 58, 13) Nor finding your own pleasure nor speaking your own words; explicit speech is forbidden, but thought is permitted. The same rule is applied to bestowing a blessing on one who received an Aliya. The one called to the Torah did not say: I promise to donate to you but he has the thought to do so. By not expressing his thought, he has not violated Shabbos. He has not acted in a way that is similar to doing business. He is not like someone who made a dedication to the Beis Hamikdash. Moreover in the case of dedicating to the Beis Hamikdash, once the dedication had been expressed, title to the object changed hands. That is why dedicating to the Beis Hamikdash is similar to doing business. In the same way giving a gift on Shabbos is prohibited because it results in a change of ownership. However in the case of the synagogue practice where the person has not expressed a promise, his money has not changed hands and what he has done does not appear to simulate a business transaction⁴.

The following may be evidence that the practice to remember deceased relatives each **שבת** (now

4. Query: According to the **אור זרוע**, would announcing the amount of a donation be prohibited on Shabbos?

known as (יזכור) was instituted initially as a fund raising practice:

ספר שבולי הלקט ענין שבת סימן פא'—דין מה שנהגו להזכיר נשמות ולברך העוסקים בצרכי צבור ומה שנהגו לפסוק נדבות וצדקות וכו'— ואחר קריאת ההפטרה נהגו להזכיר נשמות ולברך העוסקים בצרכי צבור וכו' אחי ר' בנימין נר"ו לפי שהשבת הוא יום מנוחה דוגמא לעתיד לבא ויום שגם המתים נוחין בו ואינן נידונין ראוי להזכירן למנוחה ולברכה ולהתפלל עליהן וכן מברכין על העוסקין בצרכי צבור ובצדקה ובגמילות חסדים והמתקנין נר ומעילים או כל דבר לכבוד התורה והעוסקין בתורה וכל זה מנהג טוב והגון. והחי יתן אל לבו כמה גדול שכר העוסק בצרכי צבור והעוסק בתורה ובצדקה ובגמילות חסדים וכמה ברכות פוסקין עליו בכל כנסת וכנסת בכל שבת ושבת. ואשרי למי שכוונתו לשמים והלך לפניו צדקו וכבוד ה' יאספהו. והוא שנהגו להזכיר נשמות ולהיות החיים נותנין בעבור המתים מעות לצדקה אחרי מותם שיועיל להם. מצאתי בשם הר"ר שניאור כהן צדק ז"ל שמעתי שיש במדרש כפר לעמך ישראל אלו החיים. אשר פדית אלו המתים שמתכפרין במזון החיים . . .

Translation: After reading the Haftorah, it is customary to remember deceased relatives and to bestow a blessing upon those who participate in caring for the needs of the community. My brother, Rabbi Binyomin, wrote that deceased relatives were remembered on Shabbos because Shabbos is a day of rest. It is a sample of the next world and is a day on which the deceased rest as well and are not judged. Therefore Shabbos is an appropriate day on which to remember deceased relatives and to wish them a peaceful rest and to ask that G-d bestow a blessing upon them and to pray for them. Similarly, we bestow a blessing upon those who participate in caring for the needs of the community, for those who are involved in acts of charity and in the performance of kindness, those who contribute candles, other needs of the synagogue and matters which honor the Torah and those involved in Torah study. All those practices are worthwhile. Those of us who are alive should consider the merit of being involved in caring for the needs of the community or in Torah study or in charitable works or in performing kindness. A major reason to do so are the many blessings which are being bestowed upon those who do so by so many communities each Shabbos. Happy is he who does these acts in the name of heaven. His righteousness will precede him and the honor of G-d will gather him in. Those who follow the practice of remembering their deceased relative should do so by making contributions to charity on behalf of the deceased so that those acts bring merit to the deceased. I found in the name of Rabbi Shneur Kobain Tzedek (Katz) that there is a Midrash on a verse: (Devraim 21, 8). The words: Bring forgiveness to Your nation, Israel, represent the living; the words: Whom You rescued, represent the deceased who obtain forgiveness through the generosity of the living.

Although the standard **מי שברך** prayer is written in gender neutral terms, one community, the one that follows the Roman rite, provides for the recital of a special **מי שברך** for women who are involved in providing for some of the needs of the synagogue:

מבוא למהזור רומא— (Daniel Goldschmidt edition-page 90)—ואחריו **מי שברך** לנשים שאין נהוג בשום מנהג אחר: **מי שברך** שרה רבקה רחל ולאה הוא יברך את כל בת ישראל שעושה מעיל או מטפחת לכבוד התורה והמתקנת נר לכבוד התורה הקב"ה ישלם שכרה ויתן לה גמולה הטוב ונאמר אמן.

Translation: After recital the communal Mi Sh'Bairach prayer, they recite a Mi Sh'Bairach prayer for women that is not found in any other Nusach: Who blesses Sara, Rivka, Rachel and Leah, He should bless every Jewish woman who fashions a cover for the Sifrei Torah, and who prepares candles to honor the Torah, G-d should reward her accordingly.